

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

ב"ה

תיק 1216998/1

בבית הדין הרבני הגדול ירושלים

לפני כבוד הדיינים:

הרב אליעזר איגרא, הרב א' אהרן כץ, הרב שלמה שפירא

המערערת: פלונית (ע"י ב"כ עו"ד צבי מימון)

נגד

המשיב: פלוני (ע"י ב"כ עו"ד יפית אדריאוליאל)

הנדון: הסכם שהסתום בו רב על המפורש ויש לחשוש כי ביה"ד לא וידא דיו את הבנת הצדדים אותו

פסק דין

רקע: הסכם הגירושין, אישורו, דחיית הבקשה לביטולו והערעור עליה

לפני בית הדין מונח ערעורה של [פלונית] (להלן גם: האישה) על החלטת בית הדין האזורי שלא לבטל את האישור ומתן תוקף פסק דין להסכם בינה לבין המשיב (בהסכם ולהלן גם: הבעל או האיש) שאותו נתן בית הדין האזורי.

ההשגה היא על מתן האישור לסעיף 36 בהסכם הגירושין הקובע את אופן חלוקת הרכוש. להלן הסעיפים הנוגעים לחלוקת הרכוש:

איזון משאבים כולל וסופי בין הצדדים

36. הצדדים מסכימים כי כל הכספים ו/או הזכויות לרבות קנייניות ומעין קנייניות ו/או ההכנסות ו/או המניות מכל וסוג שהוא, לרבות הזכויות הסוציאליות ממקום העבודה, פנסיה בין ממקום העבודה ו/או מכל גורם אחר, חסכונות, ניירות ערך קופות התגמולים, פוליסת ביטוח, קופות גמל ו/או זכויות אחרות הרשומות על שם הבעל ו/או האישה מכל סוג שהוא – יישארו בחזקתו ובבעלותו של כל אחד מהם ולא תהיינה כל דרישות ו/או תביעות ו/או טענות ו/או כל חלק בזכויות הללו האחד כנגד או על ידי מי מטעמם.

37. מוסכם בין הצדדים לפנים משורת הדין כי הבעל יעביר לידי המשכיר שכר דירה עד לגובה של 5,000 ש"ח בכל ראשון בחודש מיום החתימה על הסכם זה ועד לראשון לחודש אוגוסט 2016 כולל.

38. כמו כן לצורך איזון סופי ומוחלט בין הצדדים ולפנים שורת הדין יעביר הבעל לידי האישה סכום של 60,000 ש"ח.

תכולת הדירה

39. כל תכולת הדירה תישאר בחזקת האישה.

הבעל יוכל לקחת עימו את חפציו האישיים ותמונה המוגדרת "לא יישא גוי אל גוי חרב ולא ילמדו עוד מלחמה".

חשבונות בנק

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

40. כל אחד מהצדדים מנהל חשבון בנק על שמו.

מוסכם כי כל צד יוותר הבעלים והמחזיק של חשבונותיו ולצד האחר לא תהא חובה או זכות בחשבון האחר.

מכוניות

41. הרכב מסוג [...] מ"ר [...] יוותר בבעלות ובחזקת הבעל.

חובות ו/או חיובים

42. כל צד יוותר הבעלים של החובות שלו כפי שצבר על שמו במהלך החיים המשותפים.

להסרת הספקות הרי כל חוב התחייבות או חוב בו התחייב ו/או יחויב מי מהצדדים יחול על אותו צד שעל שמו רשום החוב ההתחייבות או החיוב, והינו מתחייב לשפות את משהו בגין כל הוצאה שיהא עליו להוציא בגין חוב מעין זה עבור צד ג' כלשהו וזאת במסגרת קיזוז מתשלום דמי המזונות לחודש הבא [...]

44. פרט לקבוע בהסדר זה ובכפוף לאישורו על ידי בית הדין וביצועו אין למי מהצדדים כל טענה ו/או תביעה ו/או דרישה מכל מין וסוג שהוא כלפי זה כלפי זו לרבות ממוניות או אחרת בכל עניין ו/או עילה הנוגעים במישרין ו/או עקיפין לקשר הנישואין ביניהם ו/או לפרידתם זה מזה.

שני הצדדים מצהירים כי עם אישור הסכם אין להם דרישות כספיות ו/או רכושיות נגד מי מבני המשפחה של משנהו והם מותרים על כל דרישה או טענה בעניין.

45. הצדדים מצהירים כי בהסדרים הרכושיים הקבועים בהסכם זה וביצועם בפועל בא על סיומו איזון המשאבים בין הצדדים בגין כל הנצבר חובות וזכויות במהלך חיי הנישואין.

הצדדים הופיעו לפנינו וטענו את טענותיהם :

לדברי האישה סעיף 36 להסכם הוא סעיף סתום וחתום הקובע שכל מה שרשום על שם אחד מיחיד הצדדים יישאר לו, סעיף זה לא מפרט מהו הרכוש הרשום על שם כל אחד מהם, לא אימתי נצבר ולא איך נצבר. לדברי האישה כל הרכוש שצברו הצדדים היה רשום על שם האיש, ועל שמה לא היה רשום רכוש כלל. לדבריה בעת אישור ההסכם לא הייתה מודעת לרכוש הרב הרשום על שם האיש ולא הבינה שהיא יוצאת מנישואין אלו וידיה על ראשה. בית דיננו שאל חזור ושאל בעת הדיון בין את האיש ובין את האישה, מהו הרכוש שהיה רשום על שם האיש בעת הגירושיין, בית הדין לא קיבל תשובה לדבריו. אף שאין ספק שהאיש ודאי יודע מה היה רשום על שמו, לא ברור לבית הדין אם האישה ידעה או יודעת מה היה רשום על שם האיש בין בעת הגירושיין ובין כיום.

בית הדין האזורי בהחלטתו פירט את טענות האיש והאישה בדיונים לפנינו, וטענות האישה חזרו והועלו לפנינו.

הכרעת הדין – דעת הרוב

בית דיננו מקבל באופן עקרוני את קביעות בית הדין האזורי ומסכים עימן: טענות האישה בדבר מצבה הנפשי הקשה לא מקובלות עלינו ובוודאי לא הוכחו. אין ספק שמצבם הנפשי של רוב הזוגות בעת סכסוך גירושיין הוא קשה, התרופות שקיבלה האישה באותה עת הן תרופות סטנדרטיות ולא יוצאות דופן ורופאים נותנים אותן כדי להקל על מצוקה נפשית. למיטב ידיעתנו

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

אחוזים לא מבוטלים בציבור לוקחים תרופות אלו בעיתות משבר ולחץ, והמינונים של תרופות אלו שאותם קיבלה האישה לכאורה אינם פוגעים בשיקול הדעת (אף שאין אנו יכולים לקבוע מסמרות בדבר), ועל כל פנים לא באופן מהותי. כמו כן אנו דוחים את טענת האישה שהוחתמה על מכתב האוסר עליה להתייעץ, כל שנאמר במכתב שעליו חתמה הוא התחייבותה שלא להציג את פרטי המשאומתן בפני ערכאה שיפוטית ולהשתמש בהם בה, אך לא שלא להציגם בפני מי שתרצה להתייעץ עימו. גם הטענה שאוימה על ידי האיש לא הוכחה, ואין בהפרחת טענה גרידא כדי להוכיח שהטענה אמיתית. נוסף ונאמר שאף טענתה להסכם מקפח לא הוכחה, שהרי כפי שכתבנו לעיל לא ברור לנו מהו הרכוש שנשאר ברשות האיש.

על אף כל האמור אין אנחנו יכולים לקבל את מסקנת פסק דין זה, שמכיוון שבפסק הדין המאשר את ההסכם נכתב "לאחר שבית הדין נוכח שהצדדים עשו את ההסכם בהסכמה חופשית והבינו את משמעותו ואת תוצאותיו [...]" –

הרי שבית הדין בדק את כשירותם של הצדדים וגמירות דעתם ואישר שההסכם נחתם מרצונם החופשי ללא לחץ או כפייה ושהם הבינו את משמעותו ואת תוצאותיו לפיכך אין ספק כי ההסכם מחייב את הצדדים הן מכוח הסכמתם וקבלת קניין עליה, והן מכוח פסק דינו של בית הדין אשר נתן תוקף להסכם.

ונסביר את דברינו:

בני הזוג שבפנינו קשרו קשרים לפני גירושיו של האיש מאשתו הראשונה, האיש גדול מהאישה בעשרים שנה, למרות הפרש הגילים הגדול הצדדים נישאו ויכול להיות שדבר זה היה גם הסיבה למשבר (ועיין סנהדרין עו, ב). האיש, שהיה בעת הנישואין בשירות קבע, רכש זכויות רבות לפני הנישואין, ולפיכך אישרו הצדדים הסכם ממון שבו נכתב:

[...]

2. [פלוגי] מצהיר ו[פלוגי] מאשרת כי [פלוגי] צבר טרם היכרותם את הרכוש והנכסים הבאים:

א. דירה המצויה ב[ב']

ב. שתי החניות המצויות אף הן ב[ב'] ואשר נרכשו מחברת [...]

ג. מניות בחברת "ק" בע"מ, המנהלת בין היתר את מסעדת "נ", לרבות ציוד מכל מין וסוג שהוא ומכוניות.

3. הצדדים מסכימים כי כל הרכוש הנכסים והכספים אשר פורטו בסעיף 2 דלעיל לרבות פירות שיצברו מהרכוש הנ"ל יישארו רכושו הבלעדי של [פלוגי], במקרה והצדדים יפרדו או יתגרשו מכל סיבה שהיא.

ההסכם קובע שלאישה אין זכויות במה שצבר האיש לפני הנישואין.

בני הזוג חיו ביחד כשבע-עשרה שנה. בשנים אלו מכר האיש חלק מהרכוש (אם לא את כל הרכוש) שהוזכר בהסכם הממון – רכוש שאותו צבר האיש לפני הנישואין, והצדדים קנו בית שנרשם על שם שניהם. דבר זה לכשעצמו ריקן לכאורה מתוכן את הסכם הממון, שהרי האיש נתן, הקנה ורשם מרצונו רכוש השייך לו בלבד גם על שם האישה – מסתבר שהחלק הארי של הרכוש שצברו הצדדים היה בגין עבודתו של האיש לפני הנישואין ולאחריהם.

האיש הגיש תביעת גירושין שאליה כרך כל העניינים שבין הצדדים. במועד הדיון הראשון הציגו הצדדים הסכם – הסכם שלגביו נערך משאומתן במשך תקופה, הסכם שנערך ע"י ב"כ

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

האיש כשהאישה לא מיוצגת בפועל בעת עריכתו למרות העדר מניעה שיהיה לה מייצג. הצדדים הופיעו בבית הדין והצהירו שהם מודעים לפרטי ההסכם, ובית הדין נתן תוקף של פסק דין להסכם אחרי הצהרתם.

דא עקא: בשונה מרוב ככל הסכמי הגירושין שבהם מפורט בדרך כלל עיקר הרכוש ומה ייעשה בו, כגון: דירה, מכונית, חברה, עסק וזכויות סוציאליות ופנסיוניות (אף שבמקרים רבים בסעיף הנוגע לזכויות הסוציאליות והפנסיוניות שצברו הצדדים, הסכמת הצדדים היא שאחרי חלוקת החלק הארי של הרכוש כל צד נשאר עם הזכויות הפנסיוניות שצבר, כך בעיקר כשהזכויות דומות אף אם אין הם שוות).

במקרה שלפנינו על פי סעיפים 37 ו-38 האיש שילם דמי שכירות (בעבור האישה והילדים) לזמן מסוים, וכן סך של 60,000 ש"ח. מצד שני על פי סעיף 41 מכונית הצדדים נשארה בידי האישה. אך שאר הרכוש ועיקרו, שאיננו יודעים מה שיעורו (ואם היה כזה), נכנס תחת סעיף 36 הסותם:

כל הכספים ו/או הזכויות לרבות קנייניות ומעין קנייניות ו/או ההכנסות ו/או המניות מכל וסוג שהוא, לרבות הזכויות הסוציאליות ממקום העבודה. פנסיה בין ממקום העבודה ו/או מכל גורם אחר, חסכנות, ניירות ערך קופות התגמולים, פוליסת ביטוח, קופות גמל ו/או זכויות אחרות הרשומות על שם הבעל ו/או האישה מכל סוג שהוא יישארו בחזקתו ובבעלותו של כל אחד מהם ולא תהינה כל דרישות ו/או תביעות ו/או טענות ו/או כל חלק בזכויות הללו האחד כנגד או על ידי מי מטעמם.

כפי שהתבאר בכתבי הטענות לא הוכחש שהצדדים מכרו בשנת 2012 את דירתם המשותפת דירה שהייתה רשומה על שם שניהם וסך של 500,000 ש"ח הופקד בחשבון האישה. לא ידוע מה נעשה עם הכספים בחשבון זה, האיש אומנם טען שסכום זה שימש להחזרת חובות, אך הדבר לא הוכח. כמו כן לא ידוע מה נעשה עם חברות או נכסים שהיו רשומים על שם האישה, ומצד שני לא הוכחש שלא היה דבר הרשום על שם האישה. והנה אף שאין ספק שכל רכוש שפורט ונכלל בהסכם הממון שנחתם ואושר לפני הנישואין או חליפיו של רכוש זה וכן פירותיו שייכים לאיש. (ב'פירותיו' הכוונה למה שבא ממילא, כגון שכר דירה, אך פירות נכסים שטרח בהם והרבה הם בכלל דברים שנוצרו מעבודתו באותה עת, ואין כאן מקום להאריך בזה.) עם זאת כפי שביארנו חלק מרכוש זה שניתן לאישה שייך גם לה, והוא הדין כל רכוש שנרכש אחרי הנישואין – אף אם נרשם על שם אחד מהצדדים – שייך לשניהם על פי החוק, וממילא גם על פי הדין. הסכם הממון שנחתם בין הצדדים החריג רק את הרכוש שנרשם בהסכם ושאותו צבר האיש לפני הנישואין, הסכם הממון לא חל לגבי רכוש שנצבר ונרכש אחרי הנישואין ודין רכוש זה להתחלק כפי שקובע חוק יחסי ממון.

נוסיף ונאמר: אף במקרה שהרכוש בריחוקה, זכותם של הצדדים לאזן את הרכוש באופן שונה ממה שקבע המחוקק אם הייתה הסכמה ביניהם לעניין זה. במקרים שכאלו, אם הדבר נרשם בהסכם הגירושין במפורש והצדדים מודעים לדבר – אף שהוויתור לא הגיוני לדעת גורם אובייקטיבי, הוויתור לא יתבטל. וכבר כתבנו בזה בעבר בכמה פסקי דין שעמדתנו העקרונית היא כי אף שהסכם כזה או אחר אינו "סימטרי" ולעיתים נראה כאינו שוויוני, אל לנו להתערב בהסכמת הצדדים שהביאה להסכם, משום שלעיתים שיקולים כאלו או אחרים מביאים אדם לסבור כי בנסיבות המצב שלפניו, ההסכם הזה כדאי לו, ולא אנו נטיל "וטו" על הסכמת צד להסכם, הסכמה שהייתה כדאית לו בעת עריכתו, אף שכיום הוא מלין על כך.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

דבר זה נקבע גם בפסיקה האזרחית, שאין לערכאה השיפוטית להתערב במקרה שהסכם אינו סימטרי וכאמור בתמ"ש 23200/96 באשר להתערבות ערכאה שיפוטית בהסכם שערכו שני הצדדים:

יש לא אחת שבן זוג, כדי לקדם גירושין או שלום בית, מסכים לתנאים שהם מבחינה אובייקטיבית גרועים אך מחישים את שלום הבית או הגירושין. שיקולי כדאיות של בן הזוג אינם עילה להתערבות בית המשפט בהסכמים שנכרתו בין בני זוג ואושרו כדין.

ואף אם נניח שהיו בהסכם זה תנאים בלתי־סבירים, עדיין אין בכך כדי לבטל הסכם שעליו חתמו שני צדדים. הסברה היא שייתכן שכדי לסיים את הסכסוך, צד אחד מוכן אף לוותרים מופלגים. ועיין עוד במה שנכתב בע"א 537/82 (ברק נ' ברק, פד"י לח (4), 626):

הצדדים להתקשרות הם הדואגים לענייניהם [...] אפשר שצד זה, המתקשר בחוזה, מודע לכך כי ההישגים הם בעיקר לזולתו, ובכל זאת, מטעמים הרצויים לו, הוא מתקשר באותו הסכם. אל לו לבית המשפט להתערב בכגון דא [...]

כמו כן על הרשות השיפוטית מוטלת החובה לדאוג לסופיותו של ההליך ולא לאפשר פתיחת הסכמים, ולכן פתיחת הסכם וביטולו ייעשו רק אם הובאו טעמים משכנעים לעשות כן.

ועיין במה שנפסק במקרים דומים שבהם אחד הצדדים רצה לבטל הסכם פשרה שאושר, למשל בע"א 2495/95 (הדס בן לולו נ' אטראש אליאס ואח', פ"ד נא (1), 577, עמ' 594–595):

[...] יש לייחס משקל ניכר לערך בדבר סופיותן של פשרות [...] יש להביא בחשבון את מרכזיותו של ערך זה מבחינת הצדדים לפשרה. ההגנה על ערך זה חיונית, כדי להגשים את הציפיות הסבירות של הצדדים להסכמי פשרה. תכונה מרכזית של הסכמי פשרה [...] היא הסופיות שלהם [...]

וכן בע"א 5914/03 (אפרים שוחט נ' כלל חברה לביטוח בע"מ, פורסם בנבו, 1.5.2005):

בית משפט זה עמד בעבר על הצורך לייחס משקל ניכר לסופיותם של הסכמי פשרה שקיבלו תוקף של פסק דין על מנת להגשים את ציפיותיהם הסבירות של הצדדים להם.

בהתחשב בכך נפסק כי יש להצביע על טעמים משכנעים וכבדי משקל על מנת להצדיק ביטולו של הסכם פשרה שקיבל תוקף פסק דין.

אכן הדברים נכונים במקרים רבים כידוע לכל היושבים על מדין והבאים בשערי בתי הדין, שהרבה פעמים צד אחד מוותר ויתורים מופלגים כדי לסיים את הסכסוך וכמו שאמרו חז"ל (בבא בתרא ל, ב) "עביד איניש דזבין דיניה", עם זאת אין זה כלל מוחלט.

אך במה דברים אמורים? כשהצדדים מודעים לדברים, הוויתורים היו לעיני בית הדין ובית הדין וידא שהצדדים מודעים לדבר. משכך, אף אם לטעמנו הוויתור אינו מוצדק ואולי לא הגיוני, אין אנו מתערבים בשיקול דעתו והכרעתו של אחד מן הצדדים לוותר על זכויותיו.

עם זאת כבר ביאר מותב בית דיננו בפסק דיננו בתיק 1084448/1 את חובת בית הדין ודרך התנהלותו באישור הסכם גירושין, להלן חלק מדברינו:

חובתנו להבהיר מהו תפקידו של בית הדין באישור הסכם גירושין ככלל, ומתוך כך ללמוד על מה שנעשה בנידון דידן [...]

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

מטרתו של סעיף זה [סעיף 2(א)] בחוק יחסי ממון, הדורש את אישורו של הסכם ממון בין בני זוג על ידי הערכאה השיפוטית, הוא למנוע מצבים שבהם כריתת ההסכם נעשתה על ידי צד אחד שלא באמת היה מעוניין בהסכם זה ונקלע אליו בעל כורחו בחוסר רצון עקב יחסי כוחות ולחצים שנוצרו במסגרת הנישואים. כפי שהסביר זאת השופט בך, בע"א 4/80 (ה' מונק נ' א' מונק וערעור שכנגד, פ"ד לו(3) 421 בעמ' 428).

[...] בפנינו חוק מיוחד שיש בו משום תוספת על דיני החוזים הכלליים בנקודה הרלוונטית לערעור זה. בגלל היחסים המיוחדים, העדינים והמורכבים הקיימים בין בעל ואישה, קבע המחוקק כי אין תוקף להסכם ביניהם אלא אם משתכנעת ערכאה שיפוטית שההסכם נעשה מתוך רצון חופשי, ללא לחץ, וששני הצדדים הבינו בדיוק במה המדובר, ומהן התוצאות האפשריות של חתימתם על אותו הסכם [...]

ועיין בדברי ממלא מקום הנשיא, כתוארו אז, השופט מ' שמגר באותו פסק דין (עמ' 429):

האישור המתחייב על פי חוק מגמתו להבטיח את קיומה של גמירת דעת מצד שני בני הזוג. בשל הבעיות הרבות, וביניהן תופעות בלתי רצויות המתלוות לעתים לדרך כריתתו של חוזה בין בני זוג, ביקש המחוקק להבטיח כי התוקף להסכם יינתן רק על יסוד הסכמה המובעת בו במעמד ובבהירות הראויה, ולמטרה זו הפקיד את בית המשפט או את בית הדין, לפי העניין, על מתן האישור.

עולה מלשון החוק ומפרשנותו שחובת בית הדין לבחון שבני הזוג מבינים את האמור בהסכם ומודעים לחובות ולתוצאות הנובעות ממנו. בחינת דבר זה לא תוכל להיעשות אם בית הדין לא יעיין היטב בהסכם, ידע את ההתחייבויות ההדדיות שלקחו הצדדים על עצמם בהסכם ויודא עימם שהם מבינים התחייבויות אלו. רק אז, לאחר שבית הדין בדק ובחן את הדברים, שוחח עם בני הזוג והגיע למסקנה שהצדדים הבינו את שקיבלו ונטלו על עצמם בהסכם, יוכל בית הדין לאשר את ההסכם. ללא בדיקה ובחינה זו בית הדין מנוע מלאשר את ההסכם כפי שקובע החוק [...]

על כן, התנאי לתקפותו של הסכם הגירושין הוא שהתקיים הליך אשר במסגרתו:

- א. בית הדין נוכח כי הצדדים הבינו את תוכנו של ההסכם;
- ב. בית הדין בירר את יסוד הרצון החופשי;
- ג. בית הדין השתכנע כי בנוסף להבנת תוכנו של ההסכם, הבינו הצדדים את תוצאותיו;

מדובר על מטלות המחייבות את בית הדין בבואו לאשר הסכם ממון. ומאליו יובן שאם בית הדין אישר הסכם ממון שלא בדרך האמורה – נפל פגם בהליך. עם זאת אין אנו באים לקבוע מסמרות לעת עתה ולומר דרך כלל שפגם זה יבטל את תוקפו של ההליך. הדברים צריכים בדיקה בכל מקרה לגופו [...]

חובת תיעוד הליך אישור ההסכם ובחינתו בפרוטוקול וההשלכות של חוסר תיעוד כזה

מלבד חובת בית הדין לדעת את פרטי הפרטים חובה על בית הדין גם לתעד בפרוטוקול את הליך אישור ההסכם. תיעוד הדברים בפרוטוקול במקרה שבו הסכם הגירושין אינו סטנדרטי ועולות שאלות לגבי סעיף מסעיפי ההסכם

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

הוא דבר הכרחי, מועיל רבות למניעת דיונים בעתיד והוא בבחינת דרך ארוכה שהיא קצרה. לעומתו הימנעות מכתובת הדברים – לא רק שאיננה ראויה חוקית ומנהלית, אלא, במקרים רבים מאוד, היא אף דרך הקצרה ההופכת לדרך ארוכה.

חובתנו להבהיר מהי הדרך החוקית והמנהלית שבית הדין אמור לפעול בה בעת אישורי הסכם, בין באישור הסכם לראשונה ובין בבואו לאשר שינוי הסכם [...]

סיכומם של דברים:

דיין אינו יכול להפעיל שיקול דעת אשר מכוחו יימנע מכתובת פרוטוקול. החובה לנהל פרוטוקול המשקף את כל הנאמר והמתרחש בדיון – כולל דיון שנועד לסידור גט או מכל סוג אחר – מוטלת על כל דיין היושב בדיון.

חובה זו אינה תלויה במספר הדיינים היושבים בדיון, בטיב העניין המטופל בידי הדיין ובמספר הצדדים המתייצבים לדיון [...]

עם זאת, התוצאה המשפטית מאירישום פרוטוקול בדיון אינה חד-ערכית. הדבר תלוי בשאלה אם נוצר פגם בתהליך השיפוטי כתוצאה מאירישום, ומה מהותו של הפגם. כך קבע בית המשפט העליון בעניין אחר (ע"פ 571/86 עמרם אדרי נ' מדינת ישראל):

בצדק קבל הסניגור על אירישום פרוטוקול במעמד הביקור הזה, אך בהעדר יסוד להערכה שההימנעות מרישום של פרוטוקול קיפחה בדרך כלשהי את הגנתו של המערער, אין בה כדי לגרוע מקבילותם וממשקלם של ממצאי הביקור.

וכן כתבו עוד (בע"א 486/87 אבידור נ' אבידור, קטין פ"ד מב(3), 499):

דרישת הרישום של פרטי ההליכים [...] היא דרישה פרוצדורלית ואין באימילוויה כדי לפסול את האישור שניתן על ידי בית המשפט. הדרישה לוודא שאכן בני הזוג עשו את ההסכם בהסכמה חופשית ובהיננים את משמעותו ואת תוצאותיו היא דרישה מהותית, אך הדרישה לרישום זאת על ההסכם היא פרוצדורלית כאמור. בהעדר ראייה לסתור עצם האישור השיפוטי מצביע על כך שהצדדים להסכם הבינו את משמעותו ואת תוצאותיו וחתמו עליו מרצונם החופשי [...]

גם במקרים שבהם לא נרשם פרוטוקול יש לנו ללכת אחר "חזקה שאין חבר מוציא מתחת ידו דבר שאינו מתוקן" ובסתמא תלינן שבית הדין עשה המוטל עליו, ובפרט בדיינים שעיסוקם כמעט רק בתחום זה על כל המשתמע מכך. לפיכך אם בא לפנינו הסכם שניכר מתוכו שבעת אישור ההסכם נערכו בו שינויים בכתב ידו של הדיין והוספו או שוננו אפילו חלק מהסעיפים, ודאי יש לסמוך על חזקה זו, אף אם לא נרשם פרוטוקול. ויש להרחיב חזקה זו אף אם לא נעשה שינוי כלשהו בהסכם ובוודאי במקרים שתנאי ההסכם סבירים והגיוניים.

מעשה, גם בשעת אישור הסכם גירושין, אף שהדיון במהותו הוא דיון פרוצדוראלי, חובה לרישום פרוטוקול גם על קיום דיון זה וכאמור. לפי מה שכתבנו ששומה על הדיין או השופט לוודא את כושר שיפוטם של הצדדים וגמירות דעתם בשעת החתימה – זהו תנאי יסודי הכרחי לקיומו של ההסכם. ברור זה מוטל על הדיין ואינו תלוי בקיומו של הפרוטוקול, הפרוטוקול בא רק לתעד את קיומו של הברור [...]

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

כפי שכתבנו לעיל, תפקיד בית הדין באישור ההסכם הוא בתרתי: לבדוק את הפן ההסכמי וכן לבדוק הפן המשפטי, ומכיוון שבית הדין נותן להסכם תוקף משפטי ועל ידי אישורו תנאיו נעשים פסק דין, בית הדין המאשר את תנאי ההסכם שאינם הוגנים הוא שמוציא פסק דין שיש בו עוולה. לפיכך בית הדין אינו יכול להשתמט מלבדוק את הדברים לאשורם, ואסור לו לתת תוקף של פסק דין שמשמעותו שבית דין הוציא פסק דין מעוול.

בפסק דין זה הארכנו בביאור המקורות ההלכתיים והמשפטיים להתנהלות זו.

הדברים שנכתבו באותו פסק דין הם לגבי דברים המפורשים בהסכם, שגם לגביהם חובה על בית הדין לבחון אם הצדדים מודעים לדברים ואף לתעד את הדברים בפרוטוקול. וקל-יחומר שעל בית הדין לחקור ולברר כשהדברים סתומים וחתומים, ועל אחת כמה וכמה במקום שפשטות לשון ההסכם סותרת את לשון החוק וכוונת המחוקק.

לאור האמור אין אנו יכולים להסתמך על הלשון הלקונית שנכתבה בפסק הדין "לאחר שבית הדין נוכח שהצדדים עשו את ההסכם בהסכמה חופשית והבינו את משמעותו ואת תוצאותיו", שהרי בנסיבות העניין – שבני הזוג חיו שנים רבות יחד והתחילו את חיי נישואיהם עם בסיס כלכלי איתן (אף שלכאורה הזכויות היו שייכות לאיש על פי הסכם הממון) – אין זה הגיוני שבעת הגירושין אין להם רכוש, ולפיכך הדבר מתמיה, איך לא פורט בהסכם מהו הרכוש השייך לכל אחד ולחילופין הובהר שאין ברשות יחידי הצדדים רכוש מסוים שיישאר בבעלות האיש או האישה. עצם הקביעה הכללית והסתומה בהסכם המפרטת שכל זכות ממונית ללא יוצא מן הכלל הרשומה על שם אחד מיחידי הצדדים תהיה שייכת לו מורה שאכן יש זכויות כאלו ומצריכה את בית הדין לבדוק הדברים, ולמה שכתבנו – אף לתעדם. במקרה שלפנינו לא נראה שנערך הליך זה, ועל כן נפל פגם מהותי באישור ההסכם.

כאמור לעיל, האיש סירב לפרט לפנינו מה הרכוש שהיה רשום על שמו בעת הגירושין, גם האישה לא פירטה וכנראה הדברים לא ברורים לה כל צורכם. יש לציין שבכתב תביעתה לביטול ההסכם פירטה האישה מהם הנכסים שהיו בעת הנישואין, אלו נכסים נמכרו ואלו נכסים נקנו ונצברו אחרי הנישואין, ולעומתה האיש בכתבי טענותיו לא התייחס לפרטי הרכוש המוזכרים בתביעתה.

בנסיבות אלו אין מנוס מלקבוע שבעת אישור ההסכם לא נערך בירור יסודי ומספיק אם האישה מודעת לזכויותיה ומוכנה לוותר עליהן. משלא נערך בירור זה נפל פגם מהותי באישורו, ומשכך האישור שנתן בית הדין לפסק הדין בטל.

מסקנה

לאור האמור בית הדין קובע:

- א. אנו מקבלים את הערעור.
- ב. אין תוקף חוקי להסכם הגירושין שאישר בית הדין ביום י"ט בשבט תשע"ה (8.2.15).
- ג. זכותו של כל אחד מיחידי הצדדים להגיש תביעה לאיזון משאבים בערכאה המתאימה.
- ד. המזכירות תחזיר למערערת את הערובה שהפקידה לצורך שמיעת ערעורה.
- ה. עם מתן פסק הדין מורה בית הדין על סגירת התיק.

הרב שלמה שפירא

מצטרף למסקנת הדברים.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

הרב א' אהרן כץ

דעת המיעוט

לדעתי יש לדחות את הערעור מן הסיבות כדלקמן:

הסכם קדם-הנישואין

לצדדים הסכם קדם נישואין תקף וזו לשונו:

[...]

2. [פלוגי] מצהיר ו[פלוגית] מאשרת כי [פלוגי] צבר טרם היכרותם את הרכוש והנכסים הבאים:

א. דירה המצויה ב[ב']

ב. שתי החניות המצויות אף הן ב[ב'] ואשר נרכשו מחברת [...]

ג. מניות בחברת "ק" בע"מ, המנהלת בין היתר את מסעדת "נ", לרבות ציוד מכל מין וסוג שהוא ומכוניות.

3. הצדדים מסכימים כי כל הרכוש הנכסים והכספים אשר פורטו בסעיף 2 דלעיל, לרבות פירות שיצברו מהרכוש הנ"ל, יישארו רכושו הבלעדי של [פלוגי], במקרה והצדדים יפרדו או יתגרשו מכל סיבה שהיא.

בהסכם נכתב מפורשות כי נכסי האיש מלפני הנישואין שייכים רק לו וכי גם פירותיהם של אותם נכסים שייכים רק לו. אין ספק שעסקים אלו הם שנפתחו ונסגרו, הרוויחו או צברו חובות – נכסים אלו שייכים רק לאיש מכוח ההסכם.

הצדדים קיבלו על עצמם על פי חוק יחסי ממון הפרדה מלאה של הרכוש שייצבר בחיי הנישואין. על פי החוק זכותו של כל זוג לבחור את דרך חלוקת הרכוש הנראית לו. דרך זו מחייבת את הצדדים להסכם. לא ייתכן שאחרי שנים אחד הצדדים יבקש לבטל הסכם שהיה יסוד לנישואין. וכפי שהאריכו חברי בפסק דינם הסכם יש לכבד וכל הפסיקה ההלכתית והמשפטית אינה מקבלת ביטול הסכמים ללא טענות אונס כבדות ומוכחות – דבר שלא היה ואפילו לא נטען על הסכם קדם-הנישואין, ובפרט שהיה גם היגיון כלכלי להסכם בין בני זוג שהרי לאיש – אלו נישואיו השניים והוא צבר רכוש רב במשך שנות עבודתו, ומנגד האישה הייתה בחורה צעירה חסרת רכוש, וככלל מקובל מאוד לערוך הסכם קדם-נישואין בנישואין שניים.

העולה מן הדברים כי הסכם הגירושין שבו נכתב שכל הכספים שנצטברו במהלך חיי בני הזוג ונבעו מן הדירה, החנויות, ומאותם מאות אלפי שקלים שהביא האיש לפני הנישואין מן הפנסיה הצבאית ומעסקיו, שאותם צבר קודם הנישואים, הם ופרותיהם, שייכים רק לאיש – תואם את הסכם קדם-הנישואים.

הסכם הגירושין

בהסכם הגירושין שבין הצדדים נכתב:

[...]

36. הצדדים מסכימים כי כל הכספים ו/או הזכויות לרבות קנייניות ומעין קנייניות ו/או ההכנסות ו/או המניות מכל וסוג שהוא, לרבות הזכויות

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

הסוציאליות ממקום העבודה, פנסיה בין ממקום העבודה ו/או מכל גורם אחר, חסכונות, ניירות ערך, קופות התגמולים, פוליסת ביטוח, קופות גמל ו/או זכויות אחרות הרשומות על שם הבעל ו/או האישה מכל סוג שהוא יישארו בחזקתו ובבעלותו של כל אחד מהם ולא תהיינה כל דרישות ו/או תביעות ו/או טענות ו/או כל חלק בזכויות הללו האחד כנגד או על ידי מי מטעמם.

37. מוסכם בין הצדדים לפנים משורת הדין כי הבעל יעביר לידי המשכיר שכר דירה עד לגובה של 5,000 ש"ח בכל ראשון בחודש מיום החתימה על הסכם זה ועד לראשון לחודש אוגוסט 2016 כולל.

38. כמו כן לצורך איזון סופי ומוחלט בין הצדדים ולפנים שורת הדין יעביר הבעל לידי האישה סכום של 60,000 ש"ח.

חשבונות בנק

כל אחד מהצדדים מנהל חשבון בנק על שמו.

מוסכם כי כל צד ייותר הבעלים והמחזיק של חשבונתו ולצד האחר לא תהא חובה או זכות בחשבון האחר.

מכוניות

40. הרכב מסוג [...] מ"ר [...] ייותר בבעלות ובחזקת הבעל.

חובות ו/או חיובים

41. כל צד ייותר הבעלים של החובות שלו כפי שצבר על שמו במהלך החיים המשותפים.

להסרת הספקות הרי כל חוב התחייבות או חוב בו התחייב ו/או יחויב מי מהצדדים יחול על אותו צד שעל שמו רשום החוב ההתחייבות או החיוב, והינו מתחייב לשפות את משהו בגין כל הוצאה שיהא עליו להוציא בגין חוב מעין זה עבור צד ג' כלשהוא וזאת במסגרת קיזוז מתשלום דמי המזונות לחודש הבא.

[...]

44. פרט לקבוע בהסדר זה ובכפוף לאישורו ע"י בית הדין וכיצועו אין למי מהצדדים כל טענה ו/או תביעה ו/או דרישה מכל מין וסוג שהוא כלפי זה כלפי זו לרבות ממוניות או אחרת בכל עניין ו/או עילה הנוגעים במישרין ו/או עקיפין לקשר הנישואין ביניהם ו/או לפרידתם זמ"ז שני הצדדים מצהירים כי עם אישור הסכם אין להם דרישות כספיות ו/או רכושיות נגד מי מבני המשפחה של משנהו והם מותרים על כל דרישה או טענה בעניין.

לא מדובר בהסכם שניתן לומר שהוא לא ברור ושהסתירו בו דבר מה. סעיף 36 ברור ומפורש: כל הרכוש המפורט ב'רחל בתך הקטנה' –

כל הכספים ו/או הזכויות לרבות קנייניות ומעין קנייניות ו/או ההכנסות ו/או המניות מכל וסוג שהוא, לרבות הזכויות הסוציאליות ממקום העבודה, פנסיה בין ממקום העבודה ו/או מכל גורם אחר, חסכונות, ניירות ערך, קופות התגמולים, פוליסת ביטוח, קופות גמל ו/או זכויות אחרות הרשומות על שם הבעל ו/או האישה מכל סוג שהוא –

הכול בכלל:

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

יישארו בחזקתו ובבעלותו של כל אחד מהם ולא תהינה כל דרישות ו/או תביעות ו/או טענות ו/או כל חלק בזכויות הללו האחד כנגד או על ידי מי מטעמם.

לא זו בלבד אלא מפורש בסעיפים 37 ו-38 נכתב כי לפני משורת הדין יעביר האיש 5,000 ש"ח לשכר דירה עד חודש אוגוסט וכן ייתן לאישה עוד 60,000 ש"ח. כאשר נכתב שדברים אלו הם לפני משורת הדין ברור הדבר גם לאישה שלא מגיע לה יותר וזאת בעקבות הסכם קדם-הנישואין שעליו חתמו הצדדים.

אישור בית הדין

כאמור קבענו בפסקי דין קודמים את שלוש הנקודות העיקריות של אישור הסכם הגירושין:

א. בית הדין נוכח כי הצדדים הבינו את תוכנו של ההסכם;

ב. בית הדין בירר את יסוד הרצון החופשי;

ג. בית הדין השתכנע כי בנוסף להבנת תוכנו של ההסכם, הבינו הצדדים את תוצאותיו;

בית הדין האזורי כתב מפורשות שהליך זה נתקיים בפניו: "לאחר שבית הדין נוכח שהצדדים עשו את ההסכם בהסכמה חופשית והבינו את משמעותו ואת תוצאותיו."

מאחר שבית דין חשוב טרח וכתב ששלושת התנאים הנ"ל נתקיימו, אין מקום להטיל פקפוק במעשה בית הדין שכתב כי פעל על פי הקריטריונים דלעיל, ובפרט שכאמור הסכם זה פשוט ומפורש ולמעשה חוזר על הסכם קדם-הנישואין שאותו ערכו הצדדים, כפי שביארנו.

ומה שכתבו חבריי "קל וחומר שעל בית הדין לחקור ולברר כשהדברים סתומים וחתומים, ועל אחת כמה וכמה במקום שפשטות לשון ההסכם סותרת את לשון החוק וכוונת המחוקק" – תשובתו בצידו: אין לפנינו הסכם הסותר את החוק אלא כפי שכתבנו: הסכם הממון הוא החוק, ואף חבריי כתבו "שלכאורה הזכויות היו שייכות לאיש על פי הסכם הממון", והדבר כפי שאמרנו גם 'צועק' מהמשך ההסכם שבו נכתב מפורשות שכל מה שהאישה מקבלת הוא "לפנים משורת הדין".

כאשר בית הדין נוכח שהצדדים מבינים את ההסכם, ובמקרה דידן כאמור אין הרבה מה להבין – הסכם הממון אומר מפורשות שכל צד נשאר בזכויותיו, אין צורך לפרט את כל פרטי הרכוש שנשאר בידי כל צד.

אם לדוגמה היה מדובר במפעל והסכם הממון היה אומר שהעסקים של בני הזוג נפרדים בחלוקת הרכוש ולא היה נכתב מה שוויו של המפעל, מה הוא כולל וכו' – כלום הייתי אומר שההסכם לא תקף בגלל שלא פורט? האם הייתי דורש מן הדיין או השופט המאשר את ההסכם לבדוק כמה מדובר – בכמה כסף, בכמה חובות וכו'? לא שבקת חיים לכל הסכם אם נדרוש פרוט והעמקה שלא לצורך כפי שמבקשים חבריי!

דיינו שהדבר ברור, הגיוני ונעשה בהסכמה, ושהדיין וידא את הנקודות הללו.

לסיכום:

אין כל סיבה הגיונית לבטל את ההסכם הגירושין, בפרט שאף אם נבטל את ההסכם קם וניצב הסכם הממון שעליו חתומים הצדדים כחוק.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

התוצאה היחידה של ביטול הסכם הגירושין תהיה חובתה של האישה להשיב לאיש את הסכומים שקיבלה על פי ההסכם לפני משורת הדין.

הרב אליעזר איגרא

דעת הרוב – תגובה לדברי המיעוט

ראיתי את שכתב עמיתי הגר"א איגרא ולהבנתו, הצדדים השתיתו יחסיהם על הסכם הממון שנחתם ביניהם לפני הנישואין, וחוק יחסי ממון אכן קובע שזכותם של בני זוג לקבוע את יחסיהם הממוניים.

בהמשך לקביעה זו מניח עמיתי שכל הנכסים שצברו הצדדים במשך הנישואין – כולם הם פירות הרכוש שנצבר לפני הנישואין. ומשכך על פי הסכם הממון הם שייכים לאיש בלבד. כדוגמה הוא מביא ראייה ממפעל, ומניח שלו היה לאיש מפעל לפני הנישואין וערכו עלה, עליית הערך תהיה רק לו – לבעל המפעל.

אין חולק שצדדים רשאים לקבוע את המשטר הרכושי שישורר ביניהם ומשטר זה יחייב. כך הוא הדין וכך הוא החוק כפי שנקבע בסעיף 2 לחוק יחסי ממון. ואכן לו היינו קובעים שהנכסים שהיו בבעלות האיש בעת הנישואין הם או חליפיהם נשארו בידו בעת הגירושין, ודאי שהכול היה נשאר ברשותו, וודאי שטענת האישה שעזרה לאיש והייתה שותפתו בעת שצבר הנכסים לא היה בה ממש, שהרי אף אם נקבל את דבריה (ואין לנו ראייה כלשהי שדבריה נכונים) – הסכם הממון שנחתם בין הצדדים הוא המחייב.

עם זאת אין אני יכול לקבל כדבר מוכרח ופשוט שמי שהיה בעל מפעל בעת הנישואין וערך המפעל עלה, עליית הערך שייכת לו בלבד. ולעניות דעתי הדברים אינם ברורים כלל ויש להבדיל בין עליית ערך דממילא, שבזה ודאי אין לצד השני חלק, לבין השבחה בגין יוזמות והשקעות שנוצרו ממאמץ ועבודה אחרי הנישואין שבהם יהיו זכויות לאישה, שהרי זה רכוש שנצבר ממאמץ אחרי הנישואין ולגביו יש להחיל את סעיף 3 לחוק יחסי ממון. דבר זה מוזכר רבות בפסיקה, ויש להאריך בזה ואין כאן מקומו.

עם זאת דברים אלו אינם שייכים למקרה שלפנינו, ובו לדעתי הסכם הממון שנחתם בעת הנישואין אינו מעלה ואינו מוריד. ונסביר את הדברים:

בהסכם הממון ניקבו נכסים שצבר האיש לפני הנישואין ואין ספק שהם, פירותיהם (לפי מה שכתבנו) וחליפיהם אמורים להישאר לחלקו של האיש בעת הגירושין. עם זאת הסכם הממון נקב נכסים שהיו שייכים לאיש בעת הנישואין והיו רשומים על שמו: דירה ב[ב'] ושתי חנויות שם, וכן זכויות בחברה שלה בעלות על מסעדת [נ'] ב[ב']

אומנם מכתב תביעת האישה עולה שהדירה ואחת החנויות ב[ב'] נמכרו, לאחר מכן נקנה בית ב[מ'] שנרשם על שם שני הצדדים, בית זה נמכר ונקנתה דירה ב[ר'] שנרשמה על שם הצדדים. כמו כן האיש מכר את זכויותיו בחברה שהחזיקה בבעלות על מסעדת [נ'] ב[ב'], הכסף נשאר בידו, ואכן על פי ההסכם הוא שייך לו. אך לטענת האישה הקים אחרי הנישואין כמה חברות – אחת מהם הקימה את מסעדת [נ'] ב[ח'] ועסקים נוספים. יש לציין שטענות אלו לא הוכחו בכתבי התשובה של האיש.

מעתה: עצם רישום הדירות החדשות על שם שני הצדדים מורה על קניין ועל כוונת מתנה או כוונת שיתוף המבטלת את הסכם הממון. גם לגבי העסקים החדשים אין ראייה כלשהי שהיו

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

חליפי הנכסים שהוזכרו בהסכם הממון וגם אם כן, הדבר מצריך בדיקה אם הם רק חליפיהם או שנוצרו בגין עבודת ומאמצי האיש אחרי הנישואין.

סוף דבר: אין ראייה כלשהי שהאמור בהסכם הגירושין הוא חליפי הרכוש שהוזכר בהסכם הממון, ולכאורה זהו רכוש חדש שנצבר.

לאור האמור ומאחר שלדעתנו משמעות סעיף 36 להסכם לא הייתה ידועה לבית הדין, אין ראייה שהנכסים המוזכרים שם באופן כללי הם חליפי הרכוש שהוזכר בהסכם הממון, ובשעת אישור ההסכם לא הובהר מהו הרכוש הרשום על שם כל אחד מיחידה הצדדים, משכך יש לקבוע כפי שכתבנו לעיל שאין תוקף חוקי לאישור ההסכם.

הרב שלמה שפירא

פסק דין

לאור האמור בית הדין קובע ברוב דעות:

- א. אנו מקבלים את הערעור.
- ב. אין תוקף חוקי להסכם הגירושין שאישר בית הדין ביום י"ט בשבט תשע"ה (8.2.15).
- ג. זכותו של כל אחד מיחידה הצדדים להגיש תביעה לאיזון משאבים בערכאה המתאימה.
- ד. המזכירות תחזיר למערערת את הערובה שהפקידה לצורך שמיעת ערעורה.
- ה. עם מתן פסק הדין מורה בית הדין על סגירת התיק.
- ו. ההחלטה מותרת לפרסום לאחר השמטת פרטי הזיהוי של הצדדים.

ניתן ביום ט' באלול התשע"ט (9.9.2019).

הרב שלמה שפירא

הרב א' אהרן כץ

הרב אליעזר איגרא

עותק זה עשוי להכיל שינויי ותיקוני עריכה